

תעסוקה כחלק מתהליך ההגירה של עולים מארצות הברית לישראל

עמיר עקיבא סגל*

תקציר

במחקר זה נבחנה השפעת התעסוקה על תהליך ההגירה והקליטה של עולים (מהגרים יהודים) מארצות הברית לישראל. תיבחן השפעה על הבחירה לעבור לישראל, האם ולכמה זמן להישאר בה והשפעות של מקום העבודה על תהליך הקליטה. מחקר זה מבוסס על 22 ראיונות עם עולים מארצות הברית בגילאים שונים ותקופות שונות של הגעה לישראל. כולם הגיעו לישראל בגיל עבודה. מתוצאות המחקר עולה כי למקום העבודה השפעה על תהליך הקליטה בישראל, וכי העולים מארצות הברית נערכים לעבודה בישראל לפעמים שנים לפני המעבר ולא רק לאחר ההגירה. בנוסף, מחקר זה מראה כי שיקולי תעסוקה הם גורם המשפיע על תהליך ההגירה של יהודים מארצות הברית לישראל – בעצם הבחירה להגר, הבחירה מתי ואיך להגר והבחירה אם להישאר בישראל. אלו לרוב אינם שיקולים כלכליים במובהק, אלא עוסקים בממדים אחרים שמספק מקום העבודה, כגון הגשמה עצמית, סיפוק או קשרים חברתיים. יתר על כן, קהילת העולים מארצות הברית לישראל היא קהילה טרנס-לאומית – מבחינה של זהות כפולה ושל פעילויות חוצות גבולות של המהגרים היהודים מארצות הברית לישראל.

מילות מפתח: הגירה, ישראל, עולים, ארצות הברית, תעסוקה, אנגלית, טרנס-לאומי, טרנס-לאומיות

*עמיר עקיבא סגל, דוקטורנט במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, האוניברסיטה העברית בירושלים

מבוא

במחקר זה נבחנה השפעת התעסוקה על תהליך ההגירה והקליטה של עולים (מהגרים יהודים) מארצות הברית לישראל, בדגש על השפעת שיקולי התעסוקה על הבחירה לעבור לישראל, האם ולכמה זמן להישאר בה ומה היו השפעות מקום העבודה ומהלכי הקריירה על השתלבות המהגר בישראל.

סוגיות שונות של הגירה יהודית לישראל נחקרו בעבר, בתוכן גם מדדי השתלבות של העולים בחברה הישראלית בשלל היבטים, בכללם השתלבות במקומות עבודה והיבטיה. ההנחה הייתה כי מדדים שונים מצביעים על מידת ההשתלבות של העולה בישראל ואלה העיקריים שבהם: מדדי שכר, מעמד תעסוקתי, השפעת הכשרות מקצועיות ושביעות רצון מהמצב התעסוקתי בישראל. ישנם גם כמה מחקרים הבוחנים את מדיניות מדינת ישראל, בעיקר ברגולציה, הכשרות מטעם המדינה ושירותים נוספים, כדי לסייע לעולים.

ארצות הברית וישראל הן שני הריכוזים היהודיים הגדולים בעולם, ורבים בישראל רואים בארצות הברית "מאגר" עולים פוטנציאליים לישראל. לישראל נודעת חשיבות רבה בקרב יהודי ארצות הברית, כולל עידוד ביקורים בישראל ואף עידוד "עלייה" – הגירה לישראל, לפחות באופן הצהרתי. עם זאת, זרם העולים מארצות הברית לישראל לא גדול, אך מתמיד ואף גדל לעיתים. העולים מארצות הברית חווים אתגרים וקשיים רבים כדי להגיע לישראל ולהישאר בה – ממש כמו הקשיים שחווים מהגרים רבים. רבים מהעולים מארצות הברית בוחרים לעזוב את ישראל לאחר זמן, למרות קושי לאמוד במדויק את העולים החוזרים – מחקר שהוקדש לנושא סבר כי מדובר בשליש עד מחצית מהעולים (וקסמן, 2008).

המחקר הנוכחי מראה כי בניגוד להתייחסויות רבות לעלייה מארצות הברית, שיקולי

תעסוקה הם גורם משמעותי בבחירה לעלות לישראל. המורכבויות הנחשפות במחקר זה הן:

א. השיקול התעסוקתי הוא גורם נוסף בבחירה להגר לישראל מארצות הברית. זה נדברך נוסף בעל משקל בבחירה להגר לישראל ממניעים דתיים, אידיאולוגיים או הקשורים בסגנון חיים.

ב. שיקולי התעסוקה לרוב אינם כלכליים במובהק, אלא נוגעים בממדים אחרים הקשורים לתעסוקה.

ג. העולים מארצות הברית מהווים קבוצה טרנס-לאומית במספר היבטים, בהם שמירה על קשר עם ארצות הברית כולל קשרי עבודה, וכן שמירה על השפה האנגלית. לעיתים שני ההיבטים אלו קשורים באשר השפה מכווניה למקום עבודה הדורש אנגלית שבתורו משמר קשר עם ארצות הברית, אשר מגביל את ההזדמנויות להשתמש בשפה העברית.

רקע תאורטי

זרם ההגירה היהודית מארצות הברית לישראל הוא זרם מתמיד. עד כדי כך שארצות הברית היא המדינה השישית במדרג המדינות שמהן הגיעה הגירה לישראל מאז קום המדינה (1948) אחרי ברית המועצות, רומניה, מרוקו, פולין ועיראק (וקסמן, 2008). מתוך העולים לישראל, רבים היגרו מארצות הברית לישראל, אך נולדו במקום אחר. למשל, בשנת 1995 העריכו שיש בישראל כ-63,000 עולים מארצות הברית, כלומר כרבע יותר מאלו שאמרו שנולדו בארצות הברית (Rebhun & Waxman, 2000). 30.4% מן העולים מארצות הברית לישראל בשנים 1969-1970 לא היו ילידי ארצות הברית. בשנים 1970-1974 רק 9% מהעולים מארצות הברית לישראל לא נולדו בארצות הברית. בשנים 1948-1993 היו 86,332 עולים מארצות הברית בישראל, 67,779 מהם (78.5%)

נולדו בארצות הברית. אחוז העולים מארצות הברית לישראל עלה במשך השנים ומגיע בשנים האחרונות ל-20%-25 מכלל העולים. הסיבה לכך היא בעיקר התמעטות העלייה ממדינות אחרות, ולכן העלייה באחוז היחסי של העולים מארצות הברית, זאת בעוד העלייה במספר העולים מארצות הברית היא מתונה למדי. נראה כי בין שליש למחצית מהיהודים העולים מארצות הברית לישראל חוזרים לשם – אך אין רישום מדויק או תוך כמה זמן בדיוק הם חוזרים (וקסמן, 2008).

מחקרים שבדקו מניעים להגירה לישראל הראו כי המניעים להגירה הם לרוב דתיים ואידיאולוגיים וכן כי ההשתלבות של העולים בחברה הישראלית תלויה משמעותית גם במצבם הכלכלי, התעסוקתי וידיעת השפה העברית (אמית, 2012; Amit & Riss, 2013; Amit, 2012). נראה כי היבטי תעסוקה משפיעים על הבחירה להישאר בישראל או לחזור לארצות הברית (Waxman in Berger, Jacobson & Waxman, 2007).

ניכר שהמצב החברתי והכלכלי של יהודי ארצות הברית טוב יחסית לאוכלוסייה הכללית בארצות הברית. ארגונים חברתיים, תרבותיים ופוליטיים מספקים גיבוי משמעותי ליהודי ארצות הברית ומצביעים על השתלבות מוצלחת מאוד של יהודים בחברה, בכלכלה ובתרבות האמריקנית. יהודי ארצות הברית זוכים לחופש דת, תרבות והתארגנות במוסדות חברתיים שונים. יחידים מיהדות ארצות הברית מגיעים לתפקידים ומעמד בולטים בחברה האמריקאית הכללית. מוסדות דתיים וחברתיים יהודיים פועלים בארצות הברית ללא הפרעה, כולל מוסדות ציוניים בהגדרה. אפשר לציין במיוחד את AIPAC – לובי יהודי מאורגן מאוד הנחשב על-ידי רבים לאחד הגורמים הפוליטיים המרכזיים והמשמעותיים בארצות הברית (סרנה, 2005).

בהקשר למחקר זה, יש חשיבות רבה לעובדה שיהודי ארצות הברית זוכים שם למעמד חברתי יציב ומעמד כלכלי גבוה, שכן שיקולים הנחשבים כשיקולי הגירה מקובלים – מצוקה כלכלית, מצוקה חברתית (למשל רדיפה על רקע פוליטי, דתי או אידיאולוגי של חברי קהילה מסוימת) או מצב מלחמה, אינם מתקיימים כאן (Castles, de Haas & Miller, 2014). לאור זאת, קל להבין את ההנחה הרווחת כי המניעים לעלייה מארצות הברית לישראל הם בעיקר מניעים אידיאולוגיים ודתיים. כפי שאראה בהמשך, מחקרים שונים לגבי השיקולים לעלייה לישראל וממנה – של העולים מארצות הברית – מראים תמונה מעט מורכבת יותר מאותה הנחה רווחת.

במחקר שבחן את מניעי העולים מארצות הברית לישראל עלו כמה טענות בכיוון זה: ניכר שלא היה מדובר בשיפור מצב כלכלי, שכן במרבית המקרים רמת החיים בארצות הברית הייתה גבוהה מרמת החיים בישראל. למעשה, רבים מהעולים דיווחו כי רצו לצאת מחיים של הישגיות כלכלית. אלו שעלו לישראל דיברו על רצון להגשים חיים שכוללים ערכים יהודיים. מדובר לרוב ביהודים שהגדירו עצמם כיותר דתיים מכלל האוכלוסייה היהודית בארצות הברית. כמו גם אלו עם רקע חינוכי דתי יותר וקיום פרקטיקות דתיות יותר מכלל האוכלוסייה היהודית בארצות הברית. נוסף על כך, אחוזים גדולים מבין העולים לקחו חלק בפעילות ציונית, יותר מכלל האוכלוסייה היהודית בארצות הברית. מרבית העולים דיווחו כי הרגישו "יותר יהודים מאמריקנים", כרבע מהם דיווחו כי הרגישו מיעוט בארצות הברית (Dashefsky, DeAmicis,) (Lazerwitz & Tabory, 1992).

מחקר שבחן את הרשתות החברתיות בתהליך העלייה (Amit & Riss, 2007) הצביע על עיקר המניעים לעלייה כמניעים דתיים, אך עם נוכחות של מניעים כגון סיבות משפחתיות או

סוגיות כלכליות. מחקר זה הצביע גם על תהליך ארוך של קבלת ההחלטה להגר – תהליך שנמשך בין שנתיים לעשר שנים, וכלל ביקורים בישראל, קשר עם ארגונים יהודיים וישראל וכן חיפוש מידע ובניית קשרים דרך האינטרנט.

מחקר מאוחר יותר הציג תמונה דומה של מניעי עלייה שהיו ציוניים ודתיים בעיקר, כגון תפיסה ציונית, רצון לגדל ילדים בסביבה יהודית ועוד. כמו כן, ניכר כי ההחלטה להגר מורכבת משני צעדים: (1) כוונה ראשונית אשר הופכת להחלטה; ו-(2) תהליך שיכול להימשך שנים ומושפע משלל מאפיינים אישיים של העולים (Amit & Riss, 2013). בבחינת שביעות הרצון לפני ולאחר העלייה ניכר כי זו קשורה למניעי המעבר לישראל, לתפיסתם של העולים את רמת החיים בישראל ולרשתות החברתיות שקיימות עבורם (Amit & Riss, 2014).

משאבים ומאמצים רבים מושקעים בעידוד עלייתם של יהודי ארצות הברית לישראל גם ביזמות פרטיות, חברתיות או מטעם ארגונים קיימים, גם בתחומים הרלוונטיים לשוק העבודה. למשל, לעמותת "נפש בנפש" מחלקת השמה של שישה עובדים, בעת כתיבת מאמר זה, והארגון מנסה למשוך עולים גם על-ידי הבטחת סיוע במציאת עבודה בישראל. עמותת "גבהים" מסייעת לעולים אקדמאים מכלל הארצות (כולל ארצות הברית) למצוא עבודה ראשונה מקצועית בישראל. בתי ספר לתלמידי חו"ל בכמה מהאוניברסיטאות בישראל מקיימים כמה תוכניות המוקדשות לסטודנטים דוברי אנגלית ואחרים. תוכנית "מסע" של הסוכנות היהודית מסייעת ליהודים (כולל יהודי ארצות הברית) בכניסה לעולם העבודה הישראלי עוד טרם עלייתם הרשמית.

מצבם של העולים מארצות הברית לישראל הוא טוב באופן יחסי. זו אחת מקבוצות העולים המשתלבת בצורה הטובה יותר בשוק העבודה הישראלי, זאת מכמה סיבות: השכלה גבוהה, ניסיון תעסוקתי וידיעת השפה האנגלית (Semyonov, Rajiman & Maskileysen, 2015). ניכר כי מבחינת ההשתלבות המקצועית של עולים בתעסוקה בישראל – מבחינת שכר ומעמד תעסוקתי, העולים מארצות הברית שניים רק לילידי הארץ – כלומר הם הקבוצה שהשתלבותם התעסוקתית היא המוצלחת ביותר (Bodankin & Semyonov, 2016).

העולים מארצות הברית נוטים לרוב להגדיר עצמם כדתיים יותר מכלל האוכלוסייה היהודית בארצות הברית, בלי קשר לזרם הדתי אליו הם שייכים. בנוסף, יש נוכחות משמעותית של יהודים המגדירים עצמם אורתודוקסים מבין אותם עולים, אחוז ההולך ועולה עם השנים. היהדות האורתודוקסית שהיא הזרם הקטן יותר מבין הזרמים הדתיים ביהדות ארצות הברית, היא הנוכחת יותר בין העולים לישראל (Rosenberg, Farber & Waxman, 1999; וקסמן, 2008). את האחוז הגבוה יותר הן של מי שמגדירים עצמם כדתיים יותר, והן של מי שמגדירים עצמם אורתודוקסים אפשר לייחס למניעים דתיים או אידיאולוגיים הפעילים יותר אצל אלו, אך גם לשיקול כלכלי. יהודים אורתודוקסים דתיים בארצות הברית הם לרוב בעלי משפחות גדולות יותר משל יהודים רפורמים או קונסרבטיבים, ובממוצע בעלי הכנסה נמוכה יותר. עם זאת, עלות חינוך יהודי (בבית ספר פרטי יהודי) גבוהה משמעותית למשפחות אלו, וריבוי הילדים בהן הופך את המעבר לישראל לבעל יתרונות כלכליים. ייתכן שהדבר נובע גם מהשנה אותה מבלים בישראל הדתיים של הזרם האורתודוקסי לאחר סיום לימודי התיכון (Waxman in Berger,) (Jacobson & Waxman, 2007).

סוגיית השפה היא משמעותית לקליטת העולים. השפה האנגלית היא שפת אמם של

העולים מארצות הברית, ויש עבודות רבות בישראל הדורשות דוברי אנגלית ברמה גבוהה. זה מייצר פעמים הסללה למקומות עבודה דוברי אנגלית. היקף המשרות הללו באוכלוסייה דוברת האנגלית בישראל לא נחקר, וכן לא נחקרה השפעת משרות אלו על תהליך הקליטה בישראל.

מחקר שבחן את מקומות העבודה של דוברי צרפתית בישראל הראה כי אלו הגבילו את הקשר עם ישראלים ותרמו ליצירת זהות טרנס-לאומית אצל דוברי הצרפתית שעבדו בהם (Amit & Bar-Lev, 2016). ניתן להניח כי משרות כאלו מייצרות השפעה דומה על עולים מארצות הברית. כלומר, מגבילות את האפשרות ליצור קשרים משמעותיים עם מי שאינם דוברי אנגלית בישראל ובמקביל מעודדות יצירת זהות טרנס-לאומית וקשר עם מדינת המוצא. אם נוסיף לכך את הקלות המשמעותית של צריכת חדשות ותכנים תרבותיים בכל שפה שהיא בכל מקום בעולם – הרי שאנחנו מקבלים עולים שחיים בקהילה מגודרת משהו. אכן, אחוזים ניכרים מהעולים מארצות הברית לא יצרו קשרים חברתיים עם מי שלא היגר ממדינות דוברות אנגלית ובדגש על ארצות הברית (Amit, 2012).

למעשה, היות ואנגלית היא שפה בין-לאומית הנדרשת בעבודות רבות בישראל, היא כנראה הסיבה העיקרית לכך שרבים מדובריה אינם לומדים עברית ברמה טובה. סיבה זו כנראה משמעותית יותר מאשר קיומן של קהילות סגורות של עולים, אשר קיימות גם בקרב עולים ממדינות אחרות ששפתם איננה אנגלית. ראייה לכך היא השפעת ידיעת האנגלית של עולים מכלל המדינות, כמו גם ילידי ישראל, על אפשרות ההשתלבות בעבודה (Rajiman, Semyonov & Geffen, 2015).

רבים מהעולים מארצות הברית, שנים לאחר מעבר הקבע לישראל, עדיין מגדירים עצמם כ"אמריקנים" וממשיכים לדבר אנגלית (במקומות העבודה ובחיים החברתיים) ובמקרים רבים כמעט לא משתמשים בעברית (Rebhun & Waxman, 2000). במחקר של מכון ברוקדייל (קינג ו-וולדה-צדיק, 2006) נבדקו מגמות השתלבות בעבודה של יהודים ממדינות שונות שהיגרו לישראל בשנות התשעים. ניכר כי העולים מארצות הברית וכן מקנדה, אוסטרליה וניו-זילנד (בעיקר הגברים) משתלבים היטב בעבודות המתאימות להכשרתם, השכלתם ומשלח-ידם, זאת ביחס לעולים מאזורים אחרים בעולם ואפילו ביחס לילידי ישראל היהודים. כנראה בשל הדמיון בין משרות בארצות הברית ובישראל, בשל כישוריהם של העולים מארצות הברית בשוק העבודה וידיעתם את השפה האנגלית. מעניין גם כי שביעות הרצון של העולים מארצות הברית ממקומות עבודתם, מהכנסתם ומהחיים בכלל בישראל גבוהה מזו של יתר קבוצות האוכלוסייה, כולל ילידי ישראל. אותו מחקר הראה גם כי אחוז המועסקים מבין העולים מארצות הברית נמוך יחסית לזה של שאר קבוצות העולים. החוקרים שיערו כי הסיבה היא שרבים מהם בוחרים בלימודי ישיבה ונשים רבות בוחרות שלא לעבוד כלל (קינג ו-וולדה-צדיק, 2006).

במחקרי הגירה בשנים האחרונות מתייחסים לחלק משמעותי מהמהגרים כמהגרים טרנס-לאומיים ואל הגירה כתהליך טרנס-לאומי. אלו אנשים שנמצאים בקבוצה או קהילה הקשורה לכמה מדינות – למשל דרך הגירה חוזרת, דרך מוסדות רב-לאומיים או דרך אמצעי תקשורת מתקדמים. קבוצות טרנס-לאומיות מייצגות אופן התאקלמות וקליטה במהלכו המהגרים שומרים על קשר עם מדינת וקהילת המוצא שלהם, בקשר חוצה גבולות (Glick & Schiller, Basch & Szanton Blanc, 1994; Guarnizo, Portes & Haller, 2003; Vertovec, 2003). מחקר שבחן היווצרות זהות טרנס-לאומית אצל מהגרים מצרפת בישראל הראה כי זהות

ומאפיינים שכאלו אכן מתקיימים. הדבר נבדק במרכזי שיווק ומכירות מהם מתקיימות שיחות טלפוניות (Call center) הממוקמים בישראל ומהם מתקשרים לצרפת. המחקר הראה היווצרות זהות טרנס-לאומית אצל מהגרים אלו, שלא באה על חשבון תחושת שייכות או סיפוק מחייהם בישראל (Amit & Bar-Lev, 2016). מחקרים מהשנים האחרונות שבחנו את העולים מארצות הברית לישראל לא התייחסו למושג הגירה טרנס-לאומית אך התייחסו אל הקשר המתמיד של העולים מארצות הברית למדינת המוצא. מחקר אחד ציין את הקשר של העולים טרם המעבר – בביקורים לישראל וברשתות חברתיות הנפרסות בין המדינות (Amit & Riss, 2007) וכן בשמירת על קשר במיוחד עם קהילה דוברת אנגלית בישראל (Amit & Riss, 2014).

סוגיה נוספת בהקשר זה היא שאצל כ-30% מהמשפחות היהודיות המהגרות מארצות הברית לישראל יש לפחות בן משפחה אחד אשר ממשיך לעבוד בארצות הברית (Tobin & Waxman, 2005). כמו כן, רבים מהיהודים המגיעים לישראל שומרים על קשר עם קהילותיהם בארצות הברית (Waxman in Berger, Jacobson & Waxman, 2007). עם זאת, לא ברור כמה מאלו מתגוררים לסירוגין בארצות הברית וישראל (וכמה הם שוהים בכל מדינה), וכמה עובדים בארגון אמריקאי וממוקמים בישראל.

סוגיות המחקר

א. בחינת האופן בו שיקולי תעסוקה משפיעים על הבחירה אם להגר לישראל ועל הבחירה אם להישאר בישראל או לחזור לארצות הברית.

במחקר זה בחנתי את האופן בו שיקולי תעסוקה משפיעים על הבחירה להגר, וכן האופן בו שיקולי תעסוקה הם חלק מסך השיקולים להגר מארצות הברית לישראל.

ב. בחינה עד כמה לתעסוקת המהגר, ולתהליכים הקורים במקום העבודה יש השפעה על תהליך הקליטה וההשתלבות בישראל.

בחנתי כאן עד כמה תהליכי רכישת מכרים בעבודה, תהליכי סוציאליזציה במקומות עבודה, רכישת מעמד מקצועי ושלל אירועים ותהליכים במקום העבודה ומהלך הקריירה משפיעים על תהליך הקליטה וההשתלבות בישראל.

ג. בחינת האופן בו המהגרים מארצות הברית לישראל מראים מאפיינים של קהילה טרנס-לאומית.

כדי להיטיב את הבנת האופן בו נקלטים העולים מארצות הברית בישראל, ניסיתי להבין את המאפיינים הטרנס-לאומיים שניתן לראות אצל חברי קהילה זו.

שיטת המחקר

קיימתי ראיונות עם עולים מארצות הברית שנמצאו בישראל. הראיונות היו מסוג "ראיון נרטיבי מונחה". הבחירה בסוג ראיונות זה היה כדי לאפשר הבנה של המגוון והמרחב של המניעים להגירה ולהישאר בישראל (או לעזוב אותה) וכן תהליכים העוברים עליהם, כולל מנקודת מבטם, זאת כדי שלא להניח הנחות מוקדמות בהגדרת השאלות שיופנו אל המהגרים או ייבחנו לגביהם, ביניהן סוגיות של הגדרת מקום העבודה, קשרים חברתיים במקום העבודה ועוד שאלות שיש להבין עם המהגרים עצמם. שיטת מחקר זו נבחרה מכיוון שכדי להבין את התהליכים המתרחשים במקום העבודה יש לבצע מחקר שיאפשר מבט על התהליכים העוברים במקום העבודה, ולא בדיקה של מדד תוצאתי כמו משכורת, מעמד בעבודה ועוד. ככלל,

מחקרים שנסקרו כאן ובחנו תהליכים במקום העבודה עצמו היו מחקרים איכותניים, למשל מחקרה השונים של קארין אמית (אמית, 2012; Amit & Riss, 2013; Amit, 2012).

המרואיינים נבחרו על-פי שלושה קריטריונים:

- א. היותם עולים מארצות הברית.
- ב. מי שעלו לישראל בגיל העבודה, כך שלפחות שיקולי תעסוקה היו יכולים להיות רלוונטיים בין יתר השיקולים לעלייה.
- ג. היה ניסיון לבחור מרואיינים שזמן שהותם בישראל מגוון, ואכן זמן השהות של המרואיינים בישראל נע בין כמה חודשים בעת הריאיון לכמעט ארבעים שנים.

רקע המרואיינים

רואיינו 22 עולים מארצות הברית, שעלו בשנים שונות ובגילאים שונים. מהם שמונה גברים ו-14 נשים. עשר מהם חיו בירושלים, שבעה בתל-אביב והשאר בערים שונות או ביישובים קטנים. מרבית העולים שרואיינו נולדו בארצות הברית אך שלושה נולדו במדינות אחרות – רומניה, אוקראינה וישראל. מתוך המרואיינים, בעת הריאיון, 13 היו שכירים, שמונה עצמאים או פרילנסרים ואחד שהיה בלתי מועסק. לשישה מהמרואיינים לא היה רקע מוקדם בעברית, לשמונה היה רקע בסיסי ולאחרים (שמונה גם כן) היה רקע משמעותי בעברית. למעט מרואיין אחד, כלל המשתתפים ביקרו טרם ההגירה בישראל. החל משני ביקורים ועד לביקורים תכופים, כולל ביקורים אישיים, ביקורים משפחתיים, השתתפות בתוכניות כגון "מסע", "תגלית" או "שנה בישראל" או מגורים זמניים בישראל.

לוח 1: נתוני רקע של משתתפי המחקר

מגדר	גברים	נשים		
	8	14		
מקום מגורים בעת הריאיון	ירושלים	תל-אביב רבתי	יישובים קטנים	התנחלויות (יישובים מעבר לקו הירוק)
	10	9	2	1
מצב משפחתי	נשואים	רווקים	גרומים	
	12	8	2	
יחס לדת (הצהרת המרואיין)	דתיים	חילונים		
	15	7		
מדינת לידה	ארה"ב	ישראל	ברית המועצות	רומניה
	19	1	1	1
מצב תעסוקה בעת הריאיון	עצמאי/פרילנסר	שכיר	לא מועסק	
	8	13	1	
קבוצת גיל	20+	30+	40+	50+
	2	11	3	4
ותק בישראל	פחות משנה	עד חמש שנים	עד עשר שנים	מעל 10 שנים
	1	8	4	3
גיל המעבר לישראל	שנות העשרים	שנות השלושים	שנות הארבעים	
	13	5	3	

השכלה	תואר ראשון	תואר שני	תואר שלישי	ללא השכלה אקדמית
	71	12	2	1
ידע מוקדם של השפה העברית	ללא	בסיסי	טוב מאד	
	6	8	8	

הממצאים

ניתוח הראיונות

לאחר קיום הראיונות הם תומללו, המידע שעלה מהראיונות נותח ונבדקו האופנים בהם עלה מידע זה. גדי בן-עזר (2007) ממליץ על בחינת ארגון המידע כפי שהמרוויין בוחר לארגנו, בחינת המידע שלא מופיע בריאיון וכן על השוואת המידע העולה בריאיון עם מידע ממקורות אחרים – כדי לבחון את הפרטים העולים בריאיון, ולפיכך את האינטראקציה שנוצרה.

ניתוח המידע שעלה בראיונות נעשה על-ידי בחינת התמות שעלו בהם לפי שאלות המחקר שהוגדרו, זאת לפי שיטתו של גודווין (Goodwin, 1990) בה הבנת ההקשר, ולא רק ניתוח פרט מסוים, מאפשרת להגיע להבנה טובה יותר של הפעולה, האמירה או המהלך הנצפה. התכנים שנבחנו הם אלה הקשורים למניעים להגירה מארצות הברית לישראל, מניעים לבחירה להישאר בישראל, תיאור תהליך ההגירה לישראל, תיאור תהליך הקליטה בישראל, עבר תעסוקתי בארצות הברית, עבר תעסוקתי בישראל, תעסוקה בהווה, תוכניות לעתיד בתחום תעסוקה, שביעות רצון מהשהות בישראל, מקצועו של המרוויין, קשיים תעסוקתיים בישראל וכל היבט משמעותי לתהליך הקליטה, ההגירה והיבטי התעסוקה בתהליך זה.

סידור המידע

סידור המידע בראיונות היה ככלל בסדר כרונולוגי. כלומר, על-פי סדר ההתרחשויות: מההתבגרות בארצות הברית, דרך הבחירה לעלות לישראל, תהליך העלייה, התהליכים שעברו על אותו פרט בישראל ועד לנקודה שבה הוא נמצא כיום.

זאת למעט כמה חריגים: בשניים מהראיונות סידור המידע היה לא כרונולוגי וכלל בעיקר אמירות כלליות על תהליך העלייה לישראל, על הקליטה בישראל, על יהודים ילידי ארצות הברית בישראל ועל ישראל ככלל. בכמה ראיונות אחרים הסיפור האישי החל בנקודה בה היגר היחיד לישראל כנקודת ההתחלה של הסיפור, ואחרי נקודה זו תיאר את מה שקדם להגירה לישראל, או את מה שהגיע אחריה.

שפת הראיונות

מרבית המרוויינים ציינו כי הם דוברים עברית ברמה טובה, לעיתים ברמה גבוהה מאוד. עם זאת, מרבית הראיונות נערכו באנגלית משום שכך היה להם יותר נוח. במעט הראיונות שנערכו בעברית ניכר היה כי למרוויין יש קושי בשימוש בשפה שכלל שימוש תכוף בביטויים באנגלית, שגיאות דקדוקיות או עצירה מדי פעם כדי למצוא את המילה המתאימה. זאת למעט ריאיון אחד שנערך בעברית שוטפת מתחילתו ועד סופו. שניים מהראיונות החלו בעברית, אך תוך זמן קצר עברו לשפה האנגלית בלבד. כמו כן, גם חלק מהביטויים המיוחסים לשירותים, מוסדות או אישים בישראל היו ברובם באנגלית ולא במקבילותיהם בעברית (כמו מס הכנסה, הסוכנות היהודית ועוד) זאת למעט מונח כגון "נפש בנפש" שהוא שם ארגון וכן המושג "עלייה".

נימת הראיונות

במרבית הראיונות נימת הדיבור של המרואיינים הייתה אופטימית למדי, הן באופן בו נשמעו והן במונחים בהם השתמשו. מרבית המרואיינים לא תיארו תוכניות מקצועיות משמעותיות, אך כן תיארו תוכניות אופטימיות מבחינה משפחתית (הקמת משפחה או הרחבתה) וחברתיות. רק בכשלושה ראיונות ניכרה נימה פסימית משהו. האחד עם ס' שרואינה כמה ימים לפני שעזבה את ישראל לאחר עשור, השני עם ט' שסיפרה על קשיים כלכליים משמעותיים והשלישי עם ק' שגם היא תיארה קשיים כלכליים, אך בעיקר חברתיים והשתמשה לא מעט בביטויים הקשורים לייאוש, היעדר תקווה וחוסר ביטחון לגבי העתיד – אך הייתה נחרצת לגבי הכוונה להישאר בישראל בכל מחיר.

סוגיות שעלו בראיונות

א. תעסוקה כחלק מהמניעים לעלייה לישראל

המניעים העיקריים שצוינו במפורש על-ידי מרבית המרואיינים היו מניעים דתיים, אידיאולוגיים וכאלו הקשורים לבחירה באורח חיים יהודי ו/או ישראלי. הדבר מתאים למחקרים שבחנו את מניעי המעבר לישראל אצל עולים מארצות הברית (Amit & Riss, 2013). כאמור, במקרים בהם ציינו שיקולי תעסוקה כחלק מבחירה זו הם היו קשורים ישירות לבחירה באורח החיים האפשרי בישראל. כפי שאמרה ב' שלמדה אגרונמיה בארצות הברית:

בעצם היו עניינים אידיאולוגיים, זה היה מאוד חשוב לי. זה נשמע מאוד קיטשי, אבל אני באמת מרגישה שעתיד תולדות ישראל מתרחש כאן ורציתי להצטרף. וגם, דווקא בעניין התעסוקתי, בגלל שאני דווקא למדתי חקלאות, למדתי מחקר חקלאי ורציתי לעבוד בזה. בארצות הברית מאוד קשה לגור בקהילה יהודית וגם לעבוד בתחום הזה, אז בעניין תעסוקתי זה בעצם כאילו התאמה נחמדה, בין העניינים האלה ובין אידיאולוגיה.

א' תיאר את הבחירה להגר לישראל כשילוב בין דרך לצאת מקהילה בה הרגיש חוסר נוחות, יחד עם אפשרות לעבוד כיום. לכן התחיל לתכנן את תהליך המעבר לישראל:

הרגשתי כגרוש, גבר לבד, בלי מישהו. וחברים נשואים, ולא רציתי לגור בניו-יורק ולהיות חלק מסצנת הרווקים שם. רציתי משהו עסקי, ורוחני, וחברתי והרגשתי שיש לי קשר מאוד חזק לישראל, אבל לא חשבתני, כל השנים האלה שהתפתחתי כאיש עסקים לא חשבתני שיהיה אפשרי לעשות את זה כאן. רק שמעתי על הבום הגדול בהיי-טק, אתה יודע, בעשר, חמש-עשרה השנים האחרונות. עשר שנים, בחמש שנים האחרונות יותר ויותר. והתחלתי להרגיש שישראל עוברת מהפכה יזמית, שינוי מבחינה יזמית [...] אז התחלתי לבדוק עם יזמים שמוכונים לטכנולוגיה, והחלטתי שאגיע לישראל ואנסה. איזו גישה חברתית, דתית, יזמית וניסיתי להתחבר אל כל הדברים האלה כאן.

מרבית המרואיינים אמרו כי שיקולי תעסוקה היו מניע אחד בין שלל מניעים להגר לישראל, כפי שמראים מחקרים קודמים (אמית, 2012; Dashefsky, DeAmicis, Lazerwitz & Tabor, 1992). חלק מהמרואיינים הסבירו כיצד נערכו לקראת המעבר לישראל מתוך הבנה כי יאלצו להתמודד עם אתגרים כלכליים ותעסוקתיים וכי לא ירוויחו כפי שיכולים להרוויח או הרוויחו בארצות הברית. חלקם אף ציינו כיצד המעבר לישראל ישתלב או אף יסייע להם במציאת עבודה בה ימצאו יותר סיפוק, או בשילוב מוצלח יותר מבחינתם של עבודה עם סגנון חיים יהודי, ולרוב יהודי דתי.

כמה ציינו את המעבר לישראל ככזה שיפתח אפשרויות תעסוקתיות או מאפשר שילוב של סגנון חיים רצוי עם עבודה שאותה מבקשים העולים. היו כמה מרואיינים, גם אם בודדים, שציינו כי המעבר לישראל היה מיועד לשפר את מצבם הכלכלי והתעסוקתי – במציאת עבודה טובה יותר או בסיום תקופת אבטלה ארוכה בארצות הברית.

בכמה מהראיונות עלו שיקולי תעסוקה שלא היו קשורים דווקא לסוגיות כלכליות אלא לסוגיות של התאמת סגנון חיים יהודי ודתי עם אפשרויות תעסוקה רצויות, וכן של אפשרות לעבוד בעבודה בה יש תחושה טובה יותר של מימוש עצמי או סיפוק.

המקרים המובהקים ביותר היו של ב' שבחרה לעלות לישראל כדי שתוכל לשלב בין עבודה כאגרונומית לחיים בקהילה יהודית - דבר שתפסה כבלתי אפשרי בארצות הברית; גם המקרה של א' שעלה לישראל מתוך נוחות כהמשך החיים בקהילה בה חי בארצות הברית, יחד עם שאיפה להיות יזם בישראל.

חשוב לשים לב כי הפער הכלכלי בין ישראל לארצות הברית הוא פער בין שתי מדינות מפותחות, ולפיכך גם אם יש ויתור על אפשרויות כלכליות ותעסוקתיות, מדובר בהפסד מוגבל בכך שישראל עדיין מציעה אפשרויות של מדינה מפותחת. בנוסף, יש לפחות שתי סוגיות כלכליות העומדות לזכותה של ישראל ואותן ציינו כמה מהמרואיינים: מדובר בעובדה כי בישראל יש זכויות סוציאליות ומערכות רווחה שאינן קיימות, או קיימות בצורה מוגבלת בארצות הברית, בהן ביטוח בריאות כללי וכן העובדה כי לימודים בבתי ספר יהודיים בישראל הם למעשה בתי ספר ממלכתיים, מטעם המדינה ולפיכך זולים משמעותית מאשר בארצות הברית. בנוסף, מדינת ישראל מקצה משאבים גדולים לקליטת עולים בישראל, כולל מארצות הברית. לפיכך, כל הפסד כלכלי שממנו סובלים עולים אלו הוא מוגבל הן משום מצבה הכלכלי של ישראל, הן משום הטבות אותן מקבלים אותם העולים עקב המעבר לישראל והן עקב תנאים סוציאליים הקיימים בישראל ולא בארצות הברית ובחלקם (כמו מימון בתי ספר יהודיים) ייחודי לדרישות הקהילה היהודית (Waxman in Berger, Jacobson & Waxman, 2007).

ב. הכנות והיערכות של העולים טרם המעבר מארצות הברית לישראל

מעל מחצית מהמרואיינים הגיעו לישראל כשיש להם לפחות תוכנית כללית לעבודה בישראל ולפחות תמונה כללית של אפשרויות תעסוקתיות בישראל. בחלק מהמקרים היו גם משרות ספציפיות שהמתינו להם בישראל. חלק מהמרואיינים תכננו את המעבר לישראל בטווח של חודשים עד שנים ובזמן זה ביצעו בירור בנוגע להזדמנויות המקצועיות הצפויות בישראל, בירור ההכרה בהכשרתם וניסיונם בישראל, הכנות ללימוד עברית והיערכות לחיים בישראל מבחינת מגורים, התייעצות עם מכרים ומשפחה בישראל ופנייה לגורמים שיכולים לסייע במעבר לישראל. הממצא מתאים למה שעלה במחקרים קודמים שבחנו את תהליך ההחלטה על עלייה לישראל, שהראו כי התהליך נמשך לעיתים שנים ואפילו עד עשור (Amit & Riss, 2007, 2013).

ג', שעבדה בעת הריאיון כפסיכולוגית חינוכית, תיארה תהליך תכנון של כעשור בו סיימה את לימודיה בארצות הברית, השלימה שנות ניסיון תעסוקתי וסיימה את תשלום חובותיה לאוניברסיטה – משום ששיערה כי בישראל לא תרוויח די כדי להחזיר את החובות ובסופו של התהליך גם תזמנה את סיום העסקתה כך שתספיק להרצות בשני כנסים שהיו משמעותיים עבורה. רק לאחר סיום כל אלו עברה לישראל, זאת לאחר היכרות עם המדינה עקב ביקורים תכופים, שכללו גם היכרות עם אנשי מקצוע בתחומה ולימוד עברית ברמה גבוהה.

נ' תיאר שני שיקולים למועד המעבר לישראל. האחד הוא עובדת היותו עורך דין, מכיוון שמעורכי דין בעלי ניסיון של חמש שנות עבודה או יותר בארצות הברית נחסך מבחן לשכת עורכי הדין בישראל. כך שני המתין עד שישלים חמש שנות עבודה כעורך דין בארצות הברית. השני, הוא העובדה כי בתחילת שנת 2009 עמותת "נפש בנפש" קבלה את הבלעדיות על מערך העלייה מארצות הברית לישראל – ולכן נ' העדיף להמתין לשינוי צפוי זה ועבר לישראל, בסיוע הארגון רק באוגוסט 2009 למרות שהיה מוכן לכך עוד קודם וכך השלים שש שנות עבודה כעורך-דין בארצות הברית.

מ' עמד בקשר עם ארגון "נפש בנפש" לגבי ייעוץ בתחום התעסוקה וסיוע בהפניה למקומות עבודה פוטנציאליים. בנוסף, הוא עבד בחברה רב-לאומית, כך שהתאפשר לו להמשיך ולעבוד באותה החברה גם בישראל. למעשה, הסדיר לעצמו חופשה ללא תשלום מהחברה בה עבד בארצות הברית שלה סניף בישראל בו יכול היה לעבוד – אפשרות אותה זנח לאחר שמצא עבודה אחרת בישראל, אך התכונן אליה ועמדה לו כאפשרות טרם ולאחר המעבר לישראל.

ע' ות' התכוננו לעבודה בהוראה בישראל. ע' הגיעה עם ניסיון בהוראה מארצות הברית ולאחר לימודים בתחום, ות' ללא ניסיון או השכלה בתחום. שתיהן נרשמו ללימודי הוראה במוסדות לימוד ישראליים כדי שיתאפשר להן לשמש כמורות בישראל. ת' עשתה זאת כחלק מתכנון המעבר לישראל וע' לאחר שעברה לישראל.

יש כאן תיאור של שיקולים מעשיים במעבר לישראל – של היערכות מראש לקראת המעבר, היכרות עם הצרכים שהמערכת התעסוקתית בישראל מציבה ואפשרות לבצע מהלכים רלוונטיים כדי למצוא עבודה לאחר המעבר בישראל. רבים מהמרווינים ביקרו בישראל מספר פעמים טרם המעבר לישראל – לעיתים לתקופות ארוכות. ביקורים אלו לא היו בהכרח "הכנה" למעבר, אבל סייעו להכרת ישראל, המצב בה והחברה הישראלית. בנוסף, רבים מהמרווינים למדו עברית בארצות הברית - לרוב כלימודים המקובלים בבתי ספר יהודיים או קהילות יהודיות. מרבית המרווינים הגיעו לישראל ואז נכנסו ללימודים באולפן שמשכם חצי שנה, ואף קיבלו מגורים במרכזי קליטה. היערכות העולים החלה פעמים רבות עוד בארצות הברית, והמעבר כלל בחודשים הראשונים לשהות בישראל מגורים, מימון מחייה ולימוד עברית. תוכניות כאלו ייחודיות לישראל והן חלק מהניסיון לעודד הגירה יהודית אליה – כך שניתן להתייחס אליהן כאל עוד היבט של יתרון למהגר היהודי לישראל במעבר אליה, או לכל הפחות כאל הפחתה או נטרול של אתגר פוטנציאלי של המהגר היהודי לישראל.

ג. השפעת מקום העבודה על ההשתלבות והקליטה בישראל

כמה מהמרווינים ציינו רשת קשרים מקצועית שיצרו בישראל. המרווינים ציינו אופנים שונים בהם יצרו רשת כזו: דרך חברים לעבודה, מפה לאוזן, דרך מוסד לימודי, דרך ארגונים או קבוצות המאגדים או מסייעים לעולים מארצות הברית בישראל או על-ידי פנייה יזומה לאישים שלדעת יכולים לסייע להם. ניתן לראות כי הקשרים המקצועיים שציינו המרווינים כללו מגוון של אישים דוברי אנגלית, ילידי ישראל, אנשי מקצוע בתחומם, מכרים המסייעים תעסוקתית ו/או לקוחות. ה' תיאר את קשריו החברתיים בכמה מקומות עבודה. לגבי מקום עבודתו הראשון הוא סיפר:

עשיתי אולפן, לא סיימתי אותו, היה לי קשה מדי. הייתה מודעה באולפן שמחפשים דוברי אנגלית לבזק און-ליין, התראיינתי, ראיינו שלושים איש וקיבלו אותנו. זה כל מי

שהכרתי בישראל, האנשים בחדר ההוא שהיו דוברי אנגלית או ישראלים שגדלו בארצות הברית או דרום אפריקה. וקצת שנולדו בישראל, אבל לא ביליתי אתם הרבה.

בהמשך סיפר כי לא הצליח ליצור קשרים עם מי שאינם דוברי אנגלית בתחילת שהותו בישראל:

בשנה וחצי הראשונות שלי בישראל היו לי אפס קשרים עם ישראלים מקומיים. כי אתה עובד בשעות לא מתאימות להם, בלילה. כאילו, כמו ברמן אבל לא בבר, אז לא רואה אף אחד.

גם עבודות נוספות שתיאר ה' כללו את השפה האנגלית בלבד ובעת הריאיון עבד בחברה המכנה טפסים משפטיים לחברות יבוא ויצוא באנגלית.

י' סיפר אף הוא על חוויות העבודה במרכז טלפוני מול ארצות הברית:

אז כמו הרבה עולים חדשים מאמריקה או אנגליה, הבנתי שהדבר היחיד שאפשרי הוא סוג של מכירות טלפוניות. ולא רציתי לעשות את זה, אבל הבנתי שאין לי הרבה ברירה. הרבה עולים עושים את זה, בעיקר בשנים הראשונות. שלחתי עשרות ואולי מאות מיילים לחברות שונות. בסוף ענו לי מחברת הובלות שיושבת בתל-אביב, אבל ההובלה באמריקה. אז המטה והמכירות בישראל בתל-אביב. יש הרבה כאלה. הרבה חברות כאלו. אמרתי לעצמי שלא נשמע תקין לגמרי, אבל בסדר, אעשה את זה. אז התחלתי להתקשר לאנשים באמריקה, שביקשו עזרה בהובלות. וחזרנו אליהם, אז לא הרגשתי כל כך רע. היה עבודה מאוד קשה. ולקחתי משמרות לילה, מה שנקרא "משמרות ערפדים" עבדתי מחמש או שבע בערב, עד אחת או שלוש בבוקר, לפעמים מאוחר יותר, חמש-שש בבוקר. וחייתי כך למשך שנה וחצי.

מ' הוא בעלים של חברת צביעה וש' היא בעלים של סוכנות נדל"ן. שניהם מעסיקים בעיקר דוברי אנגלית (מ' מתאר כי בעשר שנים העסיק רק עובד אחד יליד ישראל) ולקוחותיהם דוברי אנגלית. מ' סיפר לגבי החברה שקנה ומנהל כבר עשור:

הלקוחות שלי כולם דוברי אנגלית, הקודם אמר לי שדוברי אנגלית הם 98%, האמת שניסיתי לעבוד עבור ישראלים פעמיים ולמען האמת יש לנו תרבויות שונות.

לעומתם, ד' שעבד בעת הריאיון במקום עבודה בו השפה המדוברת היא עברית ציין כי כשעבד באנגלית הרגיש מוגבל ועתה הוא מרגיש שהוא לומד עברית ולומד גם על החברה הישראלית: "יש לי הזדמנות ללמוד על פוליטיקה ישראלית מאנשים שמכירים פוליטיקה ישראלית היטב", אמר כהסבר לאפשרות להיכרות טובה יותר עם החברה הישראלית.

אפשר לראות בממצאים אלו כתואמים מחקרים קודמים בהם נטען כי ההשתלבות בחברה הישראלית של העולים תלויה במצבם הכלכלי והתעסוקתי, אך יותר מכך במידת הביטחון בזהותם כישראלים ברמת ידיעת העברית וכן ברשתות החברתיות הקיימות עבורם בישראל ותומכות בהם (אמית, 2012; Amit, 2012; Amit & Riss, 2013). כמו כן ממצאים אלו תואמים מחקרים שהצביעו על כך שיש לעולים מארצות הברית נטייה לייצר רשתות חברתיות במיוחד עם דוברי אנגלית (Amit & Riss, 2013, 2014).

יש דמיון חברתי ותרבותי בין ארצות הברית לישראל, לפיכך ניתן לראות בדמיון זה גורם מסייע להשתלבות העולים בישראל (Rebhun & Waxman, 2000). ייתכן שיש ממש בטענה זו משום שכמה מהמראיינים ציינו היבטים דומים בין ארצות הברית וישראל, והיו שאף אמרו שהם לא רואים כל הבדל בין מקומות עבודה בישראל ובארצות הברית.

לגבי הבחירה של כמה מהעולים לעזוב את ישראל, אתגרים מתמשכים בתחום

התעסוקתי בישראל כמעט ולא תוארו על-ידי המרואיינים כשיקול לשוב לארצות הברית. הסיבות שצינו לעזיבת ישראל היו לרוב קשורות לבחירות בתחום הזוגי. הגם שאלו מתאימים לנתונים ולמחקרים שצינו, יש לזכור כי שתיים מהמרואיינות בחרו לשוב לארצות הברית – אחת ציינה כי שיקולים כלכליים הם השיקולים הבלעדיים לכך. הראיונות נערכו כולם פנים-אל-פנים בישראל ולפיכך לא כללו עולים ששבו לארצות הברית – שהיוו, כפי שכתבתי בפרק הרקע על-פי מחקר שהוקדש לכך, בין שליש למחצית ממי שעלו לישראל (וקסמן, 2008). ניתן לראות אצל כמה מהמרואיינים כי מצאו עצמם עוסקים בישראל במשרות נמוכות דרג, משרות מרובות או משרות לא מקצועיות.

מרבית המרואיינים היו עובדים מקצועיים בעלי עבר תעסוקתי בארצות הברית, זאת בדומה לתוצאות מחקרים קודמים (Rebhun & Waxman, 2000; קינג ו-וולדה-צדיק, 2006). למעט מרואיינת אחת, המרואיינים העריכו כי הם עתידים להרוויח פחות מאשר בארצות הברית, הנתון תואם מחקרים על הגירה לישראל ועל הגירה בכלל, ומכונה 'מחיר' של ההגירה למדינה אחרת. המושג של 'מחיר' מדבר על ירידה במעמד התעסוקתי, בגובה השכר ובמצב הכלכלי והתעסוקתי לאחר ההגירה (Rajiman & Semyonov in Leshem & Shuval, 1998). ניכר כי העולים צופים את ה'מחיר' שיהיה עליהם 'לשלם' עוד טרם ההגירה ולעיתים נערכים אליו מראש. גם לאחר המעבר, סיפרו חלק מהמרואיינים שכאשר ניתנה להם הזדמנות לשוב לארצות הברית כדי לפצות עצמם על מחיר זה הם סרבו לכך. ניכר כי לפחות חלק מהמרואיינים שילמו 'מחיר' על המעבר לישראל, בויתור על משכורת שקיבלו, על משכורת עתידית אפשרית או על עסק שהקימו בארצות הברית. עם זאת, ההגדרה של 'מחיר' של הגירה לא כוללת היבטים שהיו משמעותיים למהגרים אלו – גם בהקשרי תעסוקה, כגון סוג העבודה שניתן לעשות והאפשרות לשלב בין תעסוקה רצויה וסגנון חיים.

המקרה הדרמטי ביותר הוא של ז' אשר תיאר את מה שעבר עליו כ"חיי עוני" בישראל, אך הסיבה שנשאר בישראל היא כי: "אנחנו נשארו למרות העבודה והפרנסה שהיה בקושי היה גם הרוחניות משהו לא מהעולם, התחלנו להקים ציבור ברוחניות ובתפילות ועם הרב". העוני שחוה היה כבד עד כדי שז' יצר קשר עם משפחתו בארצות הברית וביקש סיוע כלכלי:

היה לי עסק, גם בקליפורניה של פרחים, כשבאתי עזבתי את העסק ויש לי אח תאום, אמרתי לו אני נוסע לארץ ישראל, אתה תקבל את העסק שלי, ואם אני חוזר נהיה שותפים, והוא לקח את זה, ועשה את זה עסק של מיליוני דולרים, ואני הייתי מצד שני, הייתי בלי שום כסף, והייתי כמה פעמים כותב עסק נתתי לך, אתה מרוויח המון, אולי תעזור לי ותשלח כסף. אז תמיד הוא היה אומר אם אתה רוצה כסף אז תחזור לעסק ונעבוד יחד.

בסופו של דבר ז' בחר שלא לשוב לארצות הברית ולוותר על הסיוע הכלכלי. ג' אמרה בריאיון כי: "היה לי חשוב יותר לחיות בישראל מאשר להיות פסיכולוגית חינוכית" והיא אף התכווננה למציאות חיים בישראל בה תרוויח פחות מאשר בארצות הברית, מה שאכן קרה. היא עובדת בכמה משרות, באחת מהן כפסיכולוגית חינוכית.

עם זאת, ארבעה מהמרואיינים הביעו מחשבות קונקרטיות על עזיבת ישראל. א' תיאר מחשבות כאלה עקב כישלון עסקי של כמה מיזמים אותם ניסה להקים בישראל בזמן קצר. אך בעת הריאיון לא רק שלא עזב, אלא החל בתהליך עלייה (קבלת אזרחות) שאותו לא החל אלא לאחר כמה שנות שהות בישראל. ס' התראיינה ימים ספורים טרם עזיבתה את ישראל, אך ציינה

כי לולא הייתה עוזבת הייתה עובדת וכי עזיבתה לאו דווקא קשורה לתעסוקה. כי שהתה בישראל זמן קצר, שתואר מראש כ"הרפתקה" וכחוויה זמנית, וציינה בריאיון כי איננה שוקלת חיים בישראל משום שהשכר בישראל אינו מספק. ט' ציינה קשיים כלכליים וכי היא ובן זוגה, שניהם בשנות הארבעים לחייהם, נעזרים בהוריהם למחייתם בישראל: "אם עוד שנה-שנתיים לא נסתדר, אולי נחזור לאמריקה. אולי אחד מאיתנו יהיה חולה, הילדים יכולים להיות חולים, אנחנו כבר לא צעירים. אנחנו מנסים, אולי נתייאש באיזה שלב".

ד. השפעת ידיעת השפה העברית והאנגלית בהקשר התעסוקה

לעיתים, כך ציינו מרואיינים, קולגות דוברי עברית במקום העבודה נרתמו לסייע להם בלימוד השפה. כמה מרואיינים ציינו כי הם לא דוברים עברית כלל, לא קוראים עברית או מדברים/קוראים ברמה נמוכה מאוד. במקרים אלו ניתן לראות כי אותם המרואיינים עובדים בעיקר מול דוברי אנגלית – בין אם בעבודה מול לקוחות מחוץ לישראל, עבודה בארגון אמריקאי או עבודה עם עולים דוברי אנגלית בישראל.

הראיונות שהתקיימו בעברית, היו עם מרואיינים שצינו כי הם עובדים בסביבות בהן מדוברת השפה העברית. זאת בעוד הראיונות שהתקיימו באנגלית היו ברובם עם מרואיינים שצינו כי הם עובדים בסביבות דוברות אנגלית. כמה מהמרואיינים ציינו כי עבודה במקומות עבודה בישראל הביאה לאינטראקציה עם דוברי עברית ומתוך כך הביאה לשיפור בידע והבנת השפה העברית.

המרואיינים שצינו כי עבדו או עובדים עם דוברי עברית הם אלו שנראה כי השתלבותם בישראל טובה יותר. כמובן, יש לקחת בחשבון כי לא ברור לגמרי עד כמה הידע בעברית הוא הסיבה או המסובב, ועד כמה הסיבה בה מדוברת השפה העברית היא הסיבה או המסובב – כלומר כמה ידע מוקדם בעברית מסייע להשתלבות בחברת דוברי העברית ומציאת עבודה הדורשת את השפה, או כמה עבודה כזו היא הגורם המשמעותי לרכישת השפה. אך ממצא זה תואם מחקרים אחרים שהראו כי ידע בעברית, גם אצל עולים מארצות הברית, משפיע על ההשתלבות בעבודה ועל השכר הצפוי למהגר (Chiswick & Repetto, 2000; Amit & Riss, 2013; Amit, 2012; אמית, 2012).

בין המרואיינים היו גם שתי מורות לאנגלית. ע' שימשה כמורה למחשבת ישראל בארצות הברית ומלמדת זאת גם בישראל, ותיארה כיצד את עבודתה הראשונה בישראל מצאה דרך חברה ללימודים ובהוראת אנגלית. לשאלה מדוע הוראת אנגלית ענתה:

קודם כל יש חוסר של מורים לאנגלית פה בארץ. תמיד-תמיד מחפשים מורים לאנגלית, וזהו, זה היה התחלה בשבילי, לא ידעתי מה עוד לעשות עם עצמי. בגלל שאני, היה לי רקע, היה לי ניסיון בהוראה, לא בהוראת אנגלית, בכלל לא, אבל כן, דיברתי אנגלית, אז היא לקחה אותי. וזה היה מאוד מאוד קשה.

צ' סיפר כי כשלוש שנים לאחר שהגיע לישראל בתחילת שנות השמונים, התגייס לצבא ומצא עצמו מהר מאוד משרת ביחידת דובר צה"ל מול כתבים זרים באנגלית בלבד:

אמרו לי שמאוד צריכים אנשים בדובר צה"ל, שכדאי לי לעבור לשם. כי היו כל כך מעט אמריקאים בצבא שלא היה מי שהכיר את התקשורת הזרה ואני הייתי מאוד בקיא בזה אז. שהיה קצת, כושר דיבור, אז שלחו אותי לריאיון ומיד התחלתי לעבוד עם כתבים זרים, פחות מחצי שנה בצבא, הייתי דובר עם כתבים זרים בארץ.

כלומר, גם בשירות הצבאי לעיתים מוצאים עצמם העולים מארצות הברית מגיעים לתפקידים בהם השפה האנגלית היא כלי משמעותי בבחירה בסוג השירות שיבצעו. צ' סיפר גם כי בעבודות אחרות שבהן עבד השפה האנגלית שימשה אותו. כך כששימש כמדריך תיירים, ככתב בעיתון ה"ג'רוזלם פוסט" וכבעלים של צימרים שמארחים בעיקר תיירים והעובדה שהוא דובר אנגלית מצוינת במדריכי תיירים עולמיים.

ז' סיפר כי עצם היותו עצמאי שעובד מול ישראלים שנים רבות אפשר לו ללמוד עברית ברמה טובה, לעומת אשתו שעובדת רק מול דוברי אנגלית.

ק' היא פסיכולוגית המתגוררת ביישוב קטן מעבר לקו הירוק (התנחלות) בו מיעוט קטן של דוברי אנגלית. היא עובדת בבית ספר ביישוב כפסיכולוגית חינוכית ואומרת כי העובדה שאיננה יודעת עברית ברמה מספקת גורמת לכך שהיא תהיה מוגבלת בעבודתה. במקביל לכך יש ל-ק' פרקטיקה פרטית בירושלים ובה היא מקבלת רק מטופלים דוברי אנגלית ואמרה כי בעתיד הנראה לעין לא תקבל מישהו שאיננו דובר אנגלית, משום שלא תוכל לתת לו טיפול מספק: "אני לא רואה את עצמי עושה סשן עם מישהו שמתקף עצמו בשפה אחרת, זה יהיה אסון ואפספס הרבה דברים".

ל' תיארה את היעדר ידיעת השפה כעניין המגביל אותה בעבודה, לאו דווקא בקבלה לעבודה, אליה התקבלה למרות היעדר ידיעת העברית, אלא בתחושה כללית בעבודה והאפשרות לקידום:

זה ממש מושך אותי לאחור, בגלל זה אני פחות מסוגלת, בגלל זה אני צריכה יותר עזרה. אני פחות יכולה לבקש העלאה, כי אין מה לעשות, אני צריכה לעבוד על העברית שלי ולשפר אותה. אבל זה קשה. בכל מקרה, זה מה שזה.

תופעה זו, של עבודה בשפה האנגלית ומשמעויותיה הנלוות, נסקרה במחקרים קודמים (כץ, כוריים ופלג, 2011) ותואמת גם את הטענה כי רבים מהעולים מארצות הברית מגדירים עצמם כאמריקנים גם לאחר שנים של שהות בישראל (Rebhun & Waxman, 2000), כפי שאכן ציינו כמה מהמראיינים, כולל אלו ששהו בישראל שנים רבות. עוד עלה ממחקרים קודמים כי לעולים מצפון אמריקה נטייה ליצור קשרים בעיקר עם דוברי אנגלית (Amit & Riss, 2014)

ידיעת השפה האנגלית היא יכולת או הון אנושי שיש לעולים מארצות הברית. במחקר שבחן קליטת עולים בעבודה בישראל לאחר מרכזי הכוון תעסוקתי, ידע באנגלית הסתבר כגורם משמעותי בקליטה בעבודה משמעותית (מנדלר וקינג, 2008). עוד עלה ממחקר קודם כי דוברי אנגלית מצליחים ללמוד עברית ברמה פחותה מדוברי שפות אחרות, כנראה משום שאנגלית מדוברת על-ידי רבים בישראל ומשום שהיא נדרשת במקומות עבודה רבים (Rajman, Semyonov & Geffen, 2015).

לפיכך, נראה כי העולים מארצות הברית נתונים במצב מורכב. מחד, השליטה בשפה האנגלית מאפשרת כניסה למקומות עבודה רבים – בין אם מדובר במשרות הוראה, מכירות או שירות לקוחות. מאידך, היכרות זו עם האנגלית מביאה אותם למקומות עבודה מהם השפה העברית נעדרת, או שאינה השפה העיקרית – והדבר מבודד אותם מהחברה הישראלית הכללית, ואף מגביל אותם באפשרות בחירת העבודה משום ההיכרות המוגבלת (לעיתים) עם השפה העברית.

ה. קשר עם ארצות הברית

כמה מהמרוויינים ציינו כי הם עובדים בעת הריאיון, או עבדו לפניו בארצות הברית, תוך כדי השהות בישראל. נ' תיאר כיצד הוא עובד עבור שתי חברות משפטיות בארצות הברית ועושה עבורן עבודה מישראל, ה' תיאר כיצד עבד בשתי חברות שונות (לא במקביל) בהן הועסק בארצות הברית אך שהה בישראל, א' תיאר כי אחד הפרויקטים עליהם הוא עובד הוא אתר אינטרנט בארצות הברית וס' סיפרה כי ביצעה מספר עבודות עבור חברות או ארגונים בארצות הברית. נתונים אלו מתיישבים עם מחקר המעריך כי בכ-30% מהמשפחות היהודיות המהגרות מארצות הברית לישראל יש לפחות בן משפחה אחד אשר ממשיך לעבוד בארצות הברית גם לאחר המעבר לישראל (Waxman in Berger, Jacobson & Waxman, 2007). מחקר נוסף המעריך כי אותו אחוז של ראשי משפחה מבליים שבוע-שבועיים בישראל, ואז שבוע-שבועיים בארצות הברית בעבודה (Tobin & Waxman, 2005). בנוסף, ציינו כמה מהמרוויינים עבודות בחברות ישראליות, או הממוקמות בישראל, אך הנעשות מול לקוחות בארצות הברית או מדינות אחרות. אלו עבודות של כתיבה באנגלית לאתרי חדשות, כתיבת מסמכים או שיווק אינטרנטי. ט' למשל סיפרה כי עבודתה בעת הריאיון היא כתיבה לאתר חדשותי-טכנולוגי הממוקם בישראל ומיועד לדוברי אנגלית ברחבי העולם.

ק' תיארה את חייה כקשר מתמיד בין ישראל לארצות הברית. היא חיה תקופה של שש שנים בישראל בהן ביקרה מדי פעם בארצות הברית, אחר כך חייתה 14 שנים בארצות הברית, בהן ביקרה לא מעט בישראל וב-25 השנים שלפני הריאיון חיה בישראל וביקרה הרבה בארצות הברית, כולל ביצוע עבודות שונות שם, שמירה על מסגרת חברתית וקשר תרבותי עם ארצות הברית. למעשה, נראה כי העבודה בארצות הברית נועדה עבורה בעיקר לשמירה על קשר עם חבריה וקהילתה בקליפורניה:

אני אוהבת לנסוע הלוך וחזור בין ארצות הברית וישראל ולראות היבטים שונים של תרבות, מחשבה, מוזיקה ולשמור על קשר. אני גם קוראת מגזינים מארצות הברית, מבקשת אותם מחברים.

היא ציינה גם כי בנה, שנולד בישראל, נמצא גם הוא בקשר עם ילדי חבריה מארצות הברית ואף נוסע להדריך במחנה קיץ בקליפורניה שאליו הייתה קשורה.

עבודות מסוג זה מראות כי העולים מארצות הברית לישראל חווים שוק עבודה טרנס-לאומי, כלומר כזה שבו המעסיק, הלקוחות, העבודה והקולגות לאו דווקא נמצאים באותה המדינה – ולעיתים הדבר נעשה בכוננת מכוון. אופני העסקה כאלו, כלומר טרנס-לאומיים, הופכים להיות נפוצים יותר ויותר בעולם, בהינתן אפשרויות טכנולוגיות, תחבורתיות וחוקיות המאפשרות זאת (Castles, de Haas & Miller, 2014).

העולים מארצות הברית לישראל מציגים קבוצה טרנס-לאומית בשלל היבטי החיים: בשמירת קשר עם משפחה, חברים, קהילה ואף עם מעסיקים בארצות הברית, בהמשך בהזדהותם כאמריקאים במקביל או אפילו ביתר שאת מאשר הם מזדהים כישאלים, בשמירה על קשר עם קהילת העולים מארצות הברית בישראל ובשמירה על מנהגים ותרבות שהביאו מארצות הברית, הרבה מכך משום שפעמים רבות עבודתם כוללת שמירה על קשר עם ארצות הברית: בעבודה עבור מעסיק או לקוח הנמצא בארצות הברית, בקידום פרויקטים בארצות הברית או כשכירים בישראל שעובדים בשיווק לשוק האמריקני או מול לקוחות אמריקנים.

למעשה, גם אלו העובדים בישראל פעמים רבות עובדים רק או בעיקר מול לקוחות דוברי אנגלית, בדגש על עולים מארצות הברית.

יש לזכור כי העולים מארצות הברית הם קבוצה אשר גם בארצות הברית קשורה עם ישראל – בלימוד עברית, חינוך במוסדות דתיים או ציוניים, חברות בארגונים יהודיים או ציוניים וביקורים תכופים בישראל. במחקר שבחן עמדות של הורים יהודים אמריקאים שילדיהם חיים בישראל ההורים ציינו כי ביקורים בישראל, שלהם או של ילדיהם, לעיתים אפילו לא נתפסים כביקורים במדינה זרה לארצות הברית (Dashefsky, DeAmicis, Lazerwitz & Tabory, 1992). עמדות אלו לא רחוקות ממחקר שסקר את תפיסותיהם של צעירים יהודים באוקראינה בו הראתה רבקה גולברט כיצד זהות אותם צעירים היא זהות טרנס-לאומית המורכבת מזהויות אוקראינית, רוסית, ישראלית ואירופאית. התפתחות זהות זו נעשית בין השאר על-ידי ארגונים טרנס-לאומיים יהודיים ועל-ידי רשתות שונות. כך הזהות של אותם צעירים היא זהות שמשלבת כמה מרכיבי זהות לאומיים ואתניים (Golbert, 2001). ממצאים אלו תואמים את הדפוסים המיוחסים להגירה טרנס-לאומית של קשר עם מדינת המוצא, קשר מתמיד עם קהילת המוצא, ביקורים חוזרים במדינת המוצא וכן שמירת השפה, דפוסים אשר תוארו במחקרים קודמים על הגירה טרנס-לאומית (Glick Schiller, Basch & Szanton Blanc, 1994; Guarnizo, Portes & Haller, 2003; Vertovec, 2003).

סיכום הממצאים

התעסוקה כחלק מהמניעים לעלייה לישראל: העולים מארצות הברית לישראל מציגים שלל מניעים לעלייה, בהם גם תעסוקה. שיקולי התעסוקה לרוב אינם בלעדיים ומלווים בתפיסת אורח החיים בישראל ככזה שיאפשר איזון בין ערכים (למשל דתיים) ובין תעסוקה.

הכנות והיערכות טרם המעבר לישראל: מהראיונות עולה כי המרוויינים נערכו למעבר לישראל, לעיתים חודשים ושנים טרם המעבר במה שכלל היערכות לאפשרות לעבוד בישראל, היכרות עם אנשי מקצוע בתחומם ועוד. מרבית המרוויינים גם ביקרו פעמים רבות בישראל טרם המעבר, הכירו את ישראל ואת החברה בה ולעיתים אף ידעו עברית ברמה כלשהי.

השפעת מקום העבודה על ההשתלבות והקליטה בישראל: למקום העבודה יש השפעה משמעותית על ההוות בישראל ועל ההחלטה אם להישאר בה. השיקולים לא היו דווקא כלכליים אלא שיקולים שהיו קשורים ליכולת להתחבר לקולגות מבחינה חברתית, האפשרות ללמוד את השפה העברית ותחושת משמעות בעבודתם בישראל – כשהמשמעות היא חשיבות העבודה, תחושת עצמאות אישית, יכולת לשלב אורח חיים דתי עם העבודה וקשרים חברתיים שמתאפשרים בסיוע מקום העבודה.

שפה (ידיעת השפה העברית, ידיעת השפה האנגלית): בעוד רבים מהמרוויינים טענו כי רמת העברית שלהם טובה, רק שניים בחרו לקיים את הריאיון בעברית. ניכר כי ידיעת השפה האנגלית הייתה חשובה עבור המרוויינים במציאת מקומות עבודה ובבחירת קשריהם החברתיים. נראה כי מי שדיווחו על מקומות עבודה בהם מדוברת השפה העברית הם גם מי שרמת העברית שלהם גבוהה יותר.

קשר עם ארצות הברית: כמה מהמרוויינים ציינו עבודה מול או בארצות הברית תוך כדי שהוות בישראל. הקשר של עולים אלו לארצות הברית מתבטא גם בביקורים תכופים בארצות הברית, קשר עם חברים ומשפחה וביקורים של חברים ומשפחה מארצות הברית בישראל.

מרביתם סיפרו בראיונות כי טרם המעבר לישראל ביקרו בה מספר פעמים. ממצא זה אלו מתאים לממצאי מחקרים אשר הצביעו על דפוסים דומים (Berger, Jacobson & Waxman, 2007; Amit & Riss, 2007).

מסקנות ודיון

כמה מממצאי מחקר זה מתאימים למה שהראו מחקרים קודמים, אך ישנם שני חידושים עיקריים בממצאי מחקר זה. אפתח בממצאים התואמים מחקרים קודמים ואעבור אל החידושים.

בנוגע למניעים להגירה לישראל, ניכר כי המניעים הם בעיקר דתיים וציוניים, אך כי שיקול התעסוקה הוא חלק משמעותי מהבחירה לעבור לישראל. מרבית המרווינים אמרו כי שיקולי תעסוקה היו מניע אחד מתוך שלל מניעים להגר לישראל, כפי שמראים כמה מחקרים קודמים (Dashefsky, DeAmicis, Lazerwitz & Tabor, 1992; Amit & Riss, 2013). הדבר המעניין שעלה במחקר זה הוא הקשר בין השיקול התעסוקתי לבין שיקולים של אורח חיים דתי או ציוני, בבחירת תחום עיסוק או בבחירה לעבור לישראל עבור תחומי עיסוק מסוימים.

בנוגע להכנות ולהיערכות למעבר לישראל, ממצאי מחקר זה תואמים ממצאי מחקרים קודמים שצינו כי העולים נערכים למעבר מבחינת תהליך קבלת ההחלטה וכהיערכות מעשית, במשך תקופה ארוכה, לעיתים אף שנים טרם המעבר (Amit & Riss, 2007, 2013).

בנוגע להשפעת מקום העבודה, ניתן לראות כי רבים מהמרווינים ציינו את מקום העבודה כמקום שמאפשר השתלבות בחברה הישראלית, היכרויות ופיתוח רשת קשרים. ממצאים אלו תואמים מחקרים קודמים בהם נטען כי ההשתלבות בחברה הישראלית של העולים תלויה במצבם הכלכלי והתעסוקתי וכן במידת הביטחון בזהותם כישראלים, ברמת ידיעת העברית וכן ברשתות החברתיות הקיימות עבורם בישראל (אמית, 2012; Amit & Riss, 2013; Amit, 2012). ממצאים אלו אף תואמים מחקרים שהצביעו על כך שיש לעולים מארצות הברית נטייה לייצר רשתות חברתיות במיוחד עם דוברי אנגלית (Amit & Riss, 2013, 2014).

בנוגע לסוגיית השפה, ניכר כי ידיעת השפה האנגלית היא יכולת או הון אנושי שיש לעולים מארצות הברית. הדבר מתאים למחקרים קודמים בהם נטען כי השפה מסייעת להשתלבות במשרות מסוימות (מנדלר וקינג, 2008), עד כדי כך שנראה כי ההיכרות עם השפה האנגלית היא גורם מעכב את למידת השפה העברית (Raijman, Semyonov & Geffen, 2015). המרווינים שצינו כי הם עבדו או עובדים עם דוברי עברית הם אלו שנראה כי השתלבותם בישראל טובה יותר. כמובן, יש לקחת בחשבון כי לא ברור לגמרי עד כמה הידע בעברית הוא הסיבה או המסובב, ועד כמה הסיבה בה מדוברת השפה העברית היא הסיבה או המסובב – כלומר כמה ידע מוקדם בעברית מסייע להשתלבות בחברת דוברי העברית ומציאת עבודה הדורשת את השפה, או כמה עבודה כזו היא הגורם המשמעותי לרכישת השפה. אך ממצא זה תואם מחקרים אחרים שהראו כי ידע בעברית, גם אצל עולים מארצות הברית, משפיע על ההשתלבות בעבודה ועל השכר הצפוי (Chiswick & Repetto, 2000; אמית, 2012; Amit & Riss, 2012; Amit, 2012).

בנוגע לקשר עם ארצות הברית, מחקר זה כמו מחקרים קודמים הראה כי נטייתם של העולים היא לשמור על קשרים עם דוברי אנגלית בעיקר וכן עם משפחתם, קהילתם וחבריהם בארצות הברית, ואף לעבוד במקומות דוברי אנגלית או עם חברות אמריקניות. חלקם עובדים עבורן בישראל או עובדים מולן מישראל (Berger, Jacobson & Waxman, 2007; Amit & Riss, 2007).

(2007, 2014).

מסקנה חשובה ממחקר זה היא כי ממצאים אלו תואמים את הדפוסים המיוחסים להגירה טרנס-לאומית – של קשר עם מדינת המוצא, קשר מתמיד עם קהילת המוצא, ביקורים חוזרים במדינת המוצא וכן שמירת שפתם. דפוסים שתוארו במחקרים קודמים על הגירה טרנס-לאומית (Glick Schiller, Basch & Szanton Blanc, 1994; Guarnizo, Portes & Haller, 2003; Vertovec, 2003). המשמעות היא כי קהילת העולים מארצות הברית לישראל היא קהילה טרנס-לאומית.

זו קבוצה טרנס-לאומית, ומתבטאים בה שלל ההיבטים בהם מוגדרת קהילה טרנס-לאומית. הזדהות המרואיינים הייתה ישראלית ואמריקאית בו-זמנית, וכמה מהם ציינו כי במקביל לאזרחות ישראלית יש להם אזרחות של ארצות הברית (ולאחד רק אזרחות ארצות הברית, למרות שנים של מגורים בישראל). מרביתם ביקרו בישראל טרם המעבר אליה, הם שומרים על קשרים משפחתיים וחברתיים אחרי המעבר בשיחות ובביקורים הדדיים. עבודתם, פעמים רבות, היא בחברות בארצות הברית או מול ארצות הברית. וניכר בהם השימוש הנרחב בשפה האנגלית בישראל. כל אלו תואמים הגדרות של קהילה טרנס-לאומית מבחינת הזהות (Vertovec, 2001), מבחינת תהליכים של קשר עם ישראל וארצות הברית (Gold, 1997) ומבחינת הקשר בין תעסוקה וזהות של מהגרים (Amit & Bar-Lev, 2016). חלק מכך נובע מהאפשרויות התעסוקתיות שישנן בישראל באנגלית – וניתן היה לראות גם במחקר זה כי חלק מהמרואיינים עובדים שנים רבות בישראל מבלי שהם יכולים לדבר עברית שוטפת או לקרוא עברית. אחרים עושים שימוש משמעותי בידע שלהם בשפה האנגלית מול לקוחות בחו"ל או מול ישראלים בעבודות תרגום או הוראה. מסקנה נוספת היא כי שיקולי תעסוקה בישראל הם מרכיב בסך השיקולים למעבר לישראל, אך לא דווקא כאפשרויות נפרדות ולא כשיקול כלכלי, אלא כמכלול של שיקולים הכרוכים זה בזה. לעיתים הבחירה התעסוקתית קשורה בבחירה באורח החיים המתאפשר בישראל – של חיים יהודיים דתיים, ושל הגשמת אידיאולוגיה ציונית.

הבחירה של עולים אלו היא בתעסוקה משמעותית שאותה הם מאמינים כי ימצאו בישראל ולא בארצות הברית. תעסוקה משמעותית במובן של מימוש עצמי, הגשמת סגנון חיים, יצירת קשרים חברתיים וזוגיים והגשמת תפיסות עולם. ממצאי המחקר הזה באים לידי ביטוי בשיקולים הקשורים בבחירת מקום העבודה טרם המעבר לישראל, וכן בתהליכים העוברים במקומות העבודה וקשורים לסוג מקום העבודה, לשפה המדוברת בו, ללקוחות מולם עובדים ולשאלה אם מדובר בהעסקה בישראל או בארצות הברית.

המרואיינים במחקר זה ציינו כי שיקולים דתיים ואידיאולוגיים הם המנחים אותם בבחירה להגר לישראל – אך למעט כמה מרואיינים, נראה שתעסוקה הייתה שיקול בהיערכות למעבר לישראל, לעיתים שיקול למעבר ולרוב שיקול שמשמעותו איננה כלכלית אלא לגבי מציאת משמעות בעבודה או אפשרות לאורח חיים שתאפשר העבודה בישראל.

לסיכום, מחקר זה מציג את קהילת העולים מארצות הברית לישראל כקהילה טרנס-לאומית במספר היבטים, אשר רבים מהם קשורים במקום העבודה, בהם הקשר עם ארצות הברית וכן שמירה על השפה האנגלית. היבטים אלו משפיעים על תהליך הקליטה בישראל מבחינת רשתות חברתיות הזמינות להם, תהליכים במקומות העבודה ותפיסת הזהות האישית.

רשימת מקורות

- אמית, ק' (2012). שביעות הרצון של עולים מארצות המערב מהחיים בישראל. **הגירה**, 1, 80 - 97.
- בן-עזר, ג' (2007). *המסע: סיפורי המסע של יהודי אתיופיה 1977-1985*. בן-שמון: מודן.
- וקסמן, ח"א (2008). העלייה מארצות-הברית: מאפיינים דתיים, תרבותיים וחברתיים. בתוך: ד' הכהן (עורכת), *קיבוץ גלויות: עלייה לארץ-ישראל - מיתוס ומציאות* (עמ' 343 - 362). ירושלים: מרכז זלמן שז"ר.
- כץ, א', כורזים, מ' ופלג, ת' (2011). *תכנית לפיתוח מסוגלות תעסוקתית של עולים אקדמאים בני +45 מברית-המועצות לשעבר: מחקר הערכה*. ירושלים: מכון ברוקדייל.
- מנדלר, ד' וקינג, י' (2008). *מצב התעסוקה של עולים שנתיים עד שלוש שנים לאחר שהשתתפו במרכזי הכוונה לתעסוקה*. ירושלים: מכון ברוקדייל.
- סרנה, י"ד (2005). *היהדות באמריקה* (תרגום: א' גורן). ירושלים: מרכז זלמן שז"ר.
- קינג, י' ו-וולדה-צדיק, א' (2006). *דפוסי השתלבות בתעסוקה של עולים חדשים גילאי 22 - 64*. ירושלים: מכון ברוקדייל.
- Amit, K. (2012). Social integration and identity of immigrants from the FSU western countries and Ethiopia in Israel. *Ethnic and Racial Studies*, 35(7), 1287-1310.
- Amit, K., & Bar-Lev, S. (2016). The formation of transnational identity among French immigrants employed in French-speaking companies in Israel. *International Migration*, 54(3), 110-124.
- Amit, K., & Riss, I. (2007). The role of social networks in the immigration decision-making process: The case of North American immigration to Israel. *Immigrants and Minorities*, 25(3), 290-313.
- Amit, K., & Riss, I. (2013). The duration of migration decision-making: Moving to Israel from North America. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(1), 51-67.
- Amit, K., & Riss, I. (2014). The subjective well-being of immigrants: Pre- and post-migration. *Social Indicators Research*, 119(1), 247-264.
- Berger, S.Z., Jacobson, D., & Waxman, C.I. (2007). *Flipping out? – Myth or fact? The impact of the 'year in Israel'*. New-York: Yashar Books.
- Bodankin, M., & Semyonov, M. (2016). Geo-cultural origin and economic incorporation of high-skilled immigrants in Israel. *Population, Space and Place*, 22(5), 471-486.
- Castles, S., de Haas, H., & Miller M.J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world*. New-York: The Guilford Press.
- Chiswick, B.R., & Repetto, G. (2000). *Immigrant adjustment in Israel: Literacy and fluency in Hebrew and earnings*. The Institute for the Study of Labor (IZA): Bonn, Discussion Paper.
- Dashefsky, A., DeAmicis, J., Lazerwitz B., & Tabori. E. (1992). *Americans abroad: A comparative study of emigrants from the United States*. New York: Springer Science + Business Media.
- Glick Schiller N., Basch, L., & Szanton Blanc, C. (Eds). (1994). *Nations unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments and deterritorialized nation-states*.

London and New York: Routledge.

- Golbert, R. (2001). Transnational orientations from home: Constructions of Israel and transnational space among Ukrainian Jewish Youth. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(4), 713-731.
- Gold, S. (1997). Transnationalism and vocabularies of motive in international migration: The case of Israelis in the United States. *Sociological Perspectives*, 40(3), 409-427.
- Goodwin, C. (1990). Conversation analysis. *Annual Review of Anthropology*, 19, 283-307.
- Guarnizo, L.E., Portes, A., & Haller, W. (2003). Assimilation and transnationalism: Determinants of transnational political action among contemporary migrants. *American Journal of Sociology*, 108(6), 1211-1248.
- Leshem, E., & Shuval, J. (Eds). (1998). *Immigration to Israel: Sociological perspectives*. New-York: Transaction Publishers.
- Raijman, R., Semyonov M., & Geffen R. (2015). Language proficiency among Post-1990 Immigrants in Israel. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(8), 1347-1371.
- Rebhun, U., & Waxman, C.I. (2000). The "Americanization" of Israel: A demographic, cultural and political evaluation. *Israel Studies*, 5(1), 65-91.
- Rosenberg Farber, R., & Waxman, C.I. (1999). *Jews in America: A contemporary reader*. Hanover and London: University Press of New England and Brandeis University Press.
- Semyonov, M., & Raijman, R. (2015). Ethnicity and labor market incorporation of post-1990 immigrants in Israel. *Population reaserch and policy review*, 34(3), 331-359.
- Semyonov M., Raijman, R., & Maskileyson, D. (2015). Immigration and the cost of ethnic subordination: The case of Israeli society. *Ethnic And Racial Studies*, 39(6), 994-1013.
- Tobin, D., & Waxman, C.I. (2005). The transatlantic commuter: Living in Israel, working in the States. *Jewish Action*, 66(2), 44-48.
- Vertovec, S. (2001). Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(4), 573-582.
- Vertovec, S. (2003). Migration and other modes of transnationalism: Towards conceptual cross-fertilization. *International Migration Review*, 37(3), 641-665.